

σ^2 SIGMA KWADRAT

CZWARTY LUBELSKI KONKURS STATYSTYCZNO-DEMOGRAFICZNY

Weryfikacja hipotez statystycznych

Statystyka i demografia

NBP

Narodowy Bank Polski

PROJEKT DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW
NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

URZĄD STATYSTYCZNY
W LUBLINIE

WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA
I ADMINISTRACJI W ZAMOŚCIU

POLSKIE TOWARZYSTWO
STATYSTYCZNE

Istota hipotezy statystycznej

Każde badanie naukowe rozpoczyna się od sformułowania problemu badawczego oraz najbardziej prawdopodobnego (na gruncie wiedzy badającego) ogólnego rozwiązania, czyli hipotezy badawczej.

Hipotezą statystyczną nazywamy każdy sąd (przypuszczenie) dotyczące rozkładu cechy w populacji generalnej (**hipotezy nieparametryczne**) lub wartości jego parametrów (**hipotezy parametryczne**).

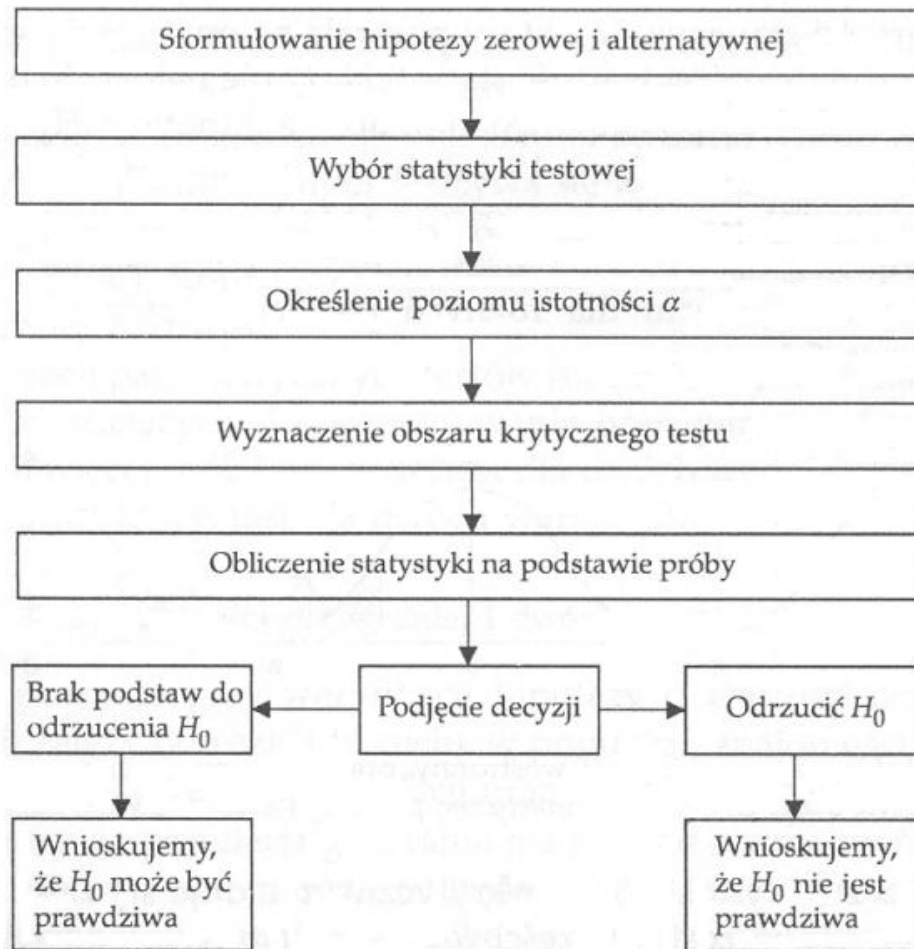
O prawdziwości lub fałszywości tego sądu wnioskujemy na podstawie próby losowej pobranej z populacji generalnej.

Test statystyczny

Proces weryfikacji hipotezy przebiega według pewnego schematu postępowania nazywanego **testem statystycznym**.

Testy na podstawie wyników z próby losowej pozwalają podjąć decyzję o odrzuceniu lub nie postawionej hipotezy.

Przebieg weryfikacji hipotez testami istotności

Źródło: M. Sobczyk, Statystyka – aspekty praktyczne i teoretyczne, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006

Hipoteza zerowa i hipoteza alternatywna

Weryfikacja hipotez rozpoczyna się zwykle od postawienia tej hipotezy, która będzie podlegała sprawdzeniu. Taką hipotezę nazywamy zerową i oznaczamy H_0 . Następnie formułujemy (konkurencyjną) hipotezę, którą jesteśmy skłonni przyjąć gdy odrzucamy hipotezę zerową. Taką hipotezę nazywamy hipotezą alternatywną i oznaczamy H_1 .

Weryfikacja powinna przebiegać tak, aby zapewnić jak najmniejsze prawdopodobieństwo pomyłki.

Błędy w testach statystycznych

Błąd pierwszego rodzaju, polegający na odrzuceniu hipotezy zerowej, mimo że jest ona prawdziwa. Prawdopodobieństwo popełnienia błędu pierwszego rodzaju nazywamy poziomem istotności i najczęściej oznacza się α (w wielu programach komputerowych oznacza się literą p). Najczęściej przyjmowane są wartości 0,05 oraz 0,01 i 0,001.

Błąd drugiego rodzaju, polegający na przyjęciu hipotezy zerowej, gdy ona w rzeczywistości jest fałszywa. Prawdopodobieństwo popełnienia błędu drugiego rodzaju oznacza się najczęściej literą β

Weryfikacja hipotez

Hipoteza zerowa	Decyzja	
	przyjąć H_0	odrzuć H_0
Hipoteza zerowa prawdziwa	decyzja prawidłowa	błąd I rodzaju
Hipoteza zerowa fałszywa	błąd II rodzaju	decyzja prawidłowa

Ustalanie właściwego poziomu istotności

W naukach biologicznych jest to wartość $\alpha = 0,05$ lub mniejsza.

Poziom istotności wskazuje na jaki mały błąd wyrażamy zgodę,

np. poziom 0,01 świadczy, że jesteśmy skłonni popełnić jeden błąd na 100 badań.

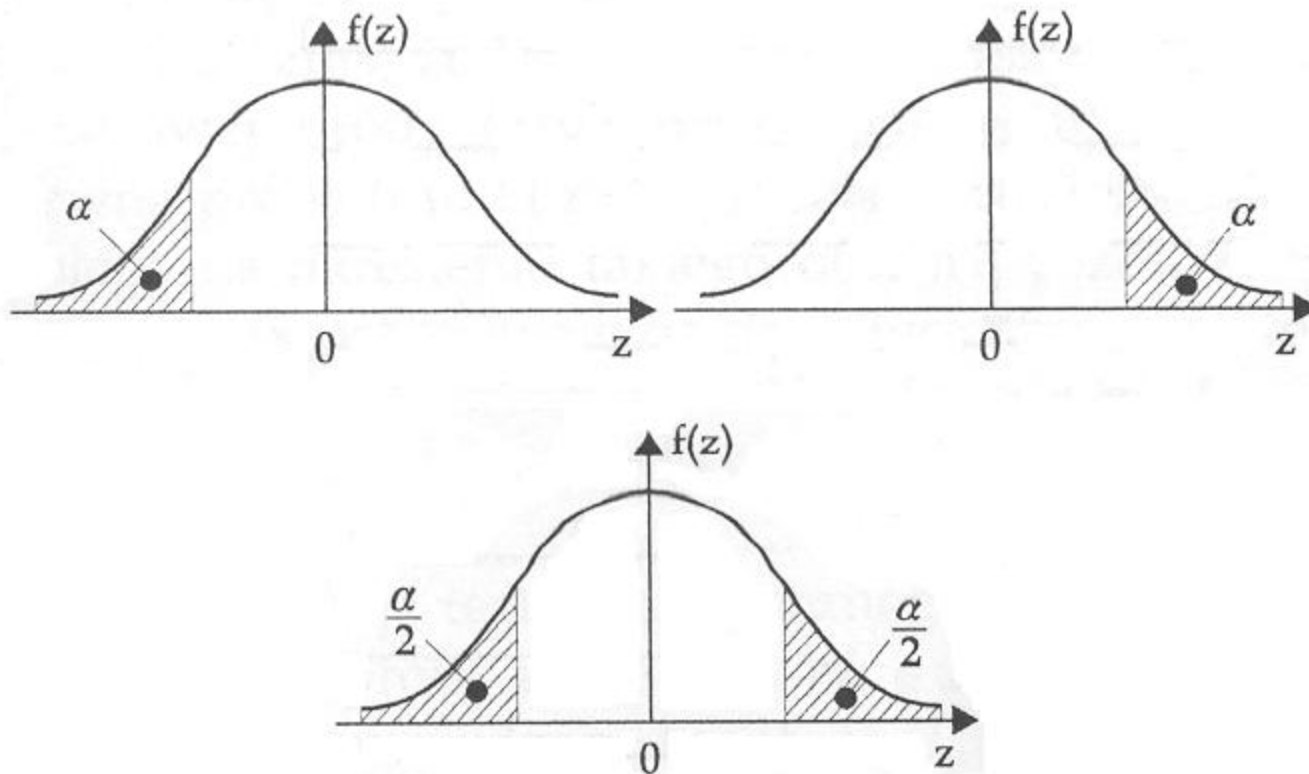
Dobieranie – odpowiednio do postawionej hipotezy zerowej – testu i obliczanie jego wartości w oparciu o dane pochodzące z próby

Jest to najważniejsza decyzja podejmowana w trakcie weryfikacji hipotez. Musimy wiedzieć jakie jest najlepsze „narzędzie” (statystykę testową) dla rozwiązania sformułowanego problemu i do prowadzenia badań.

Wartość krytyczna

W procesie testowania oblicza się zawsze pewną liczbę (statystykę) i określa się takie jej wartości, których przyjęcie jest „mało prawdopodobne”, to znaczy prawdopodobieństwo zaistnienia tych wartości byłoby równe poziomowi istotności. Te „mało prawdopodobne” wartości tworzą obszar krytyczny. Jeśli wartość testu obliczona dla badanej populacji znalazła się w obszarze krytycznym, to wystąpiło zdarzenia mało prawdopodobne. Zdarzenie takie praktycznie nie powinno zaistnieć. Skoro jednak zaszło (a mamy zaufanie do obliczeń w grupie próbnej), coś jest nie tak z prawdziwością hipotezy zerowej. Nie jest więc spełnione założenie o prawdziwości hipotezy zerowej. Ostatecznie odrzucamy hipotezę zerową i przyjmujemy hipotezę alternatywną.

Obszary krytyczne (lewostronny, prawostronny, dwustronny)

Źródło: M. Sobczyk, Statystyka – aspekty praktyczne i teoretyczne, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006

Testy t – Studenta

Twórcą testów t był **William Gosset** (1876 – 1937) brytyjski statystyk i chemik.

Test równości dwóch średnich

Jeżeli m_1 to średnia w jednej populacji a m_2 to średnia w drugiej populacji to hipoteza zerowa ma postać:

$$H_0 : m_1 = m_2$$

Test równości dwóch średnich przy założeniu, że obie populacje mają rozkłady normalne, odchylenia standardowe są nieznane i różne a próby są małe: $n_1 < 30$ lub $n_2 < 30$

Statystyka testowa ma postać:

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1 - 1} + \frac{S_2^2}{n_2 - 1}}}$$

Wnioskowanie na podstawie testu t – Studenta

Przy założeniu prawdziwości hipotezy H_0 statystyka ta ma rozkład t – Studenta o $n_1+n_2 - 2$ stopniach swobody.

Wartość krytyczną t^* odczytujemy z tablic rozkładu testu t – Studenta przy założonym poziomie istotności 0,05 oraz $n_1+n_2 - 2$ stopniach swobody. Tablice te są zazwyczaj zbudowane z dwustronnego obszaru krytycznego.